

BESLUT

Dnr V 2022/1977

2022-12-08

Kulturdepartementet

Rektor

Yttrande över betänkandet Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44)

(Ert diarienummer Ku2022/01357)

Bakgrund

Lunds universitet har anmodats att yttra sig över rubricerad remiss. Yttrandet grundar sig på synpunkter från samhällsvetenskapliga fakulteten och avdelningen Samverkan efter sammanställning av rektorsråd Anna Lyrevik, USV/LUKOM.

Lunds universitet anser att utredningen är ett viktigt led i att utveckla det nationella stödet till kulturella och kreativa branscher och verksamheter. De beskrivningar av områdets dynamik och utmaningar, som förslagen till strategi vilar på, är som helhet en övertygande sammanfattning av befintlig kunskap om området.

Sammanfattning

Universitetet delar grundanalysen i utredningen och har endast synpunkter på några områden där det finns svagheter och behov av fördjupad kunskapsinhämtning för välgrundade förslag:

- Det finns ett glapp i betänkandet mellan detaljerade redovisningar av branscherna och deras utmaningar å ena sidan, och förslag till framtida organisering av strategins genomförande å den andra.

- Det finns ett glapp mellan en hög abstraktionsgrad vad gäller strategins mål och detaljerade förslag till insatser på operativ nivå.
- Förankring vad gäller politikområden och övriga branscher är oklar i relation till förslag knutet till platsens betydelse.
- Betänkandet ger en förenklad bild av utvärderingar av offentliga politiska satsningar.
- Universitetet gör ett förtydligande kring behovet av kunskapsutveckling och kompetensförsörjning inom branscherna.
- Universitetet gör ett förtydligande kring vikten av entreprenörskap och ett förslag om koppling till Utbildningsdepartementets pågående utredning av universitetens innovationskontor.

Lunds universitets synpunkter

Glapp mellan nulägesbeskrivning och förslag till organisering av strategins genomförande

Redovisningarna av nuläget inom kulturella och kreativa branscher vad gäller företagande är en av betänkandets styrkor. Det finns dock en svaghet i strategins förslag till samverkan över politikområden. Inte vad gäller målet i sig, utan i hur förslagen om genomförande har formulerats. De är utformade utan att relatera till politikens och den offentliga förvaltningens utmaningar vad gäller horisontell koordinering. Detta gör det svårt att se hur strategin ska genomföras praktiskt. Målet om tydligt tvärpolitiskt ansvar, samordning och synergier är lätt att formulera, men mycket svårt att genomföra enligt Lunds universitets egen forskning om sådana ansatser. I nästa steg av operationalisering av strategin är det viktigt att utveckla realistiska handlingsplaner.

Forskning om nätverksbaserade och tvärpolitiska försök till horisontell koordinering i tidigare satsningar på kulturella och kreativa företag (KK-stiftelsens Upplevelseindustrisatsning, regeringens handlingsplan för KKN 2009, samt Tillväxtverkets satsning på KKN 2012–2018) har pekat på att denna typ av satsningar i regel delas upp i mindre och specialiserade ansvarsområden som hanteras av enskilda förvaltningar eller organisationer. Långsiktig koordinering över

organisations- och områdesgränser blir en utmaning då budgetar och ansvar hanteras i vertikala strukturer.

Glapp mellan övergripande mål för strategin och konkreta modeller för insatser

Lunds universitet ser ett glapp mellan de övergripande målsättningarna i strategin och de förslag på konkreta modeller för vidare arbete som läggs fram i betänkandet. Detta gäller en synergimatrix på sid 36 samt modellen för planering av insatser som diskuteras i avsnitt 4. Denna matrix är utifrån vår bedömning i sig relevant, men hur målsättningar ska omvandlas till användning av modellen behöver förtydligas. Den omfattande kunskap som finns publicerad bör ligga till grund för effektiva insatser. Aktuell forskning visar till exempel att stöd till startup-verksamheter och satsningar på klusterbildning har en oklar effekt på företagande och tillväxt.

Oklar förankring vad gäller politikområden och övriga branscher avseende förslag knutet till platsens betydelse

De delar i utredningen som betonar vikten av platsens betydelse för kreativa verksamheter (7.6) bör förtydligas på ett par punkter. Det är svårt att utläsa vilken typ av konkreta insatser som staten bör vidta inom detta område. Målsättningarna inom detta avsnitt uttrycks som ”stödja”, ”stärka” med mera. Det är inte tydligt vilken typ av politiska beslut som är involverade, och vilka politikområden. Lunds universitet efterfrågar mer konkreta instruktioner för hur olika offentliga nivåer, statlig, regional liksom kommunal, kan främja platsens betydelse för kreativa verksamheter.

Lunds universitet ifrågasätter också urvalet av övriga branscher med bäring för kulturella och kreativa verksamheter i förhållande till platsutveckling och platsens betydelse. Utredningen nämner turism, men Lunds universitet vill understryka att handeln och handelns olika aktörer är viktiga, där mindre butiker och alternativa butiksformat i hög grad samspelar med kulturella aktörer och bidrar till platsens betydelse.

För att förstå betydelsen av platsutveckling och etableringsfrågor i en lokal kontext är frågor kring konsekvenser för det kommunala självstyret avgörande. Utredningen saknar detta perspektiv.

Förenklad bild av utvärderingar av offentliga politiska satsningar

I avsnitt 8, om uppföljning av strategin och dess insatser, speglas en något förenklad bild av utvärderingar av offentliga politiska satsningar. Forskning visar att det är väldigt svårt att finna tydliga mätbara effekter av den typ av offentliga satsningar som strategin indikerar. Vidare är det i regel svårt att mäta resultat, effekter, av en politisk satsning (outcome). Oftast görs utvärderingar av de aktiviteter som genomförts (output), medan bedömningar av effekterna i ett längre tidsperspektiv sällan görs. Följeforskning kan troligen komma fram till mer direkta lärdomar som mer direkt gagnar involverade parter. Lunds universitet rekommenderar att de myndigheter som pekas ut att genomföra utvärderingar samarbetar med forskare inom relevanta områden.

Behovet av kunskapsutveckling och kompetensförsörjning inom branscherna

Betoningen av insatser för kompetensförsörjning, fortbildning och utbildning är betydelsefull. Direkta insatser kan omgående stimuleras och utvecklas genom det nya studiestödssystemet och relaterade satsningar på fortbildning genom mikrokurser inom både högskola och lägre utbildningsinstanser. Här behöver det offentliga bidra med flexibla stöd för utvecklingsarbete i nära dialog med målgrupperna och branscherna.

Relaterat till frågan om kompetensförsörjning lyfter betänkandet även vikten av fördjupad och utökad kunskapsutveckling, inklusive forskning, kring kulturella och kreativa företag. Detta tillstyrker Lunds universitet och vill uppmärksamma regeringen på att specifik forskning om området bedrivs vid Lunds universitet, vilket utredarna påpekar. Därtill ger Institutionen för service management och tjänstvetenskap ett mastersprogram inom området Culture and Creativity Management, den enda utbildning på avancerad nivå inom området i landet. Lunds universitet arbetar med att ytterligare stärka tvärvetenskaplig forskning och samverkan inom området kulturell och kreativ verksamhet.

Vikten av entreprenörskap och koppling till pågående utredningen av universitetens innovationskontor

Även om begreppet entreprenörskap kommer in sent i utredningen (s. 66) så ter det sig som ett alltmer väsentligt tema ju längre vi kommer i texten. När det handlar om strategi och förslag (avsnitt 4 i synnerhet) dyker entreprenörskap upp allt oftare. Entreprenörskapet är en nyckel, inte minst vad gäller den utbildningshistoria som placerat det kulturella och det kommersiella med ryggar mot varandra. Om nya idéer skall kunna bli till innovationer måste entreprenörskapet finnas i det mellanrum som av en ny idé realiserar en innovation. Entreprenörskapet är kommersialiseringsmotorn i processen.

Det vi kan lära av internationella erfarenheter (till exempel från Storbritannien) är att utbildnings- och forskningsområden som exempelvis mode, arkitektur, musik och litteratur, i lika stor utsträckning som teknik (inklusive informationsteknologi), medicin och biologi historiskt sett, nu utgör källor till nya idéer med stor kommersialiseringspotential. Det beror dels på att upplevt värde för en möjlig kund i allt större utsträckning handlar om identitet, estetik och värderingar (som designboomen på produktområden visat under de senaste 10 åren). Dels beror det på att entreprenörskap gradvis introducerats också på utbildningsområden av relevans för kulturella och kreativa näringar. Att få till en så kallad generativ konversation mellan exempelvis konstnärliga ämnen och entreprenörskap och mellan humaniora och entreprenörskap, ter sig som en nyckel för att Sverige som nation skall kunna lyfta kulturella och kreativa näringars innovations- och jobbskapande potential.

Frön till denna insikt återfinns i utredningen (se exempelvis s. 66, 213), men att entreprenörskap är en nyckel i både utbildning, forskning och praktik för att nya idéer skall bli till innovationer som i sin tur blir till jobb – den insikten ligger mer implicit än explicit i utredarens formulering av strategier och förslag.

Konkret skulle detta kunna uttryckas genom att betona behovet av att universitetens innovationskontor får ett förnyat policystöd som ger kontoren i uppdrag att arbeta med konstnärliga och humanistiska ämnen som källor till innovation. En utredning av universitetens innovationskontor initierades sommaren 2022 av Utbildningsdepartementet (U2022/02487), vilket innebär att nyss nämnda policystöd skulle kunna beaktas när

innovationskontorsutredningen formulerar sina rekommendationer och förslag.

Beslut

Beslut om att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av rektorsråd Anna Lyrevik, USV/LUKOM.

Erik Renström